

Sygn. akt III AUa 659/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 maja 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie:

Przewodniczący: SSA Lucyna Guderska

Sędziowie: SSA Jolanta Wolska (spr.)

SSA Beata Michalska

Protokolant: st. sekr. sąd. Patrycja Stasiak

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 26 kwietnia 2017 r. w Ł.

sprawy **A. R. (1)**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddziałowi w Ł.**

o emeryturę

na skutek apelacji organu rentowego

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 26 lutego 2016 r. sygn. akt VIII U 1265/15

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu w Łodzi do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania za drugą instancję.

Sygn. akt: III AUa 659/16

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 19 marca 2015 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Ł. odmówił A. R. (1) przyznania prawa do emerytury z uwagi na to, że ubezpieczona nie udowodniła na dzień 1 stycznia 1999 r. wymaganego 20-letniego ogólnego stażu pracy (wykazała jedynie 19 lat, 5 miesięcy i 14 dni, w tym 19 lat, 5 miesięcy i 2 dni okresów składkowych oraz 12 dni okresów nieskładkowych). Organ rentowy nie uwzględnił do stażu ubezpieczeniowego wnioskodawczyni okresów pracy w gospodarstwie rolnym (...) w W.: od lipca do sierpnia 1975 r., od lipca do sierpnia 1976 r., od lipca do sierpnia 1977 r., od lipca do sierpnia 1978 r., z uwagi na brak zgłoszenia do ubezpieczenia w tym okresie. Organ rentowy wskazał, że z przedłożonych zeznań świadków za te okresy wynika, iż gospodarstwo rolne było własnością osób, dla których wnioskodawczyni nie była osobą bliską.

W dniu 20 kwietnia 2015 r. wnioskodawczyni złożyła odwołanie od powyższej decyzji, wnosząc o jej zmianę i przyznanie emerytury. Wniosła o zaliczenie do stażu zakwestionowanego okresu pracy w gospodarstwie rolnym. Wskazała, że art. 10 ust.1 pkt 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nie jest skierowany do osób objętych ubezpieczeniem z tytułu pracy w gospodarstwie rolnym (domowników), a reguluje kwestie stażu osób innych niż rolnicy. Podała, że w przedmiotowym gospodarstwie rolnym uczestniczyła w zbiorach truskawek, malin, porzeczek, w sadzeniu nowych rozsąd truskawek, w sianokosach, żniwach

oraz innych pracach gospodarczych, by zarobić na zaspokojenie potrzeb własnej rodziny. Wskazała, że w okresie wykonywania tej pracy zamieszkiwała w domu gospodarzy, w którym miała zapewnione całodzienne wyżywienie.

Odpowiadając na odwołanie pismem z dnia 18 maja 2015 roku, organ rentowy wniósł o jego oddalenie, przytaczając argumentację zawartą w uzasadnieniu zaskarżonej decyzji. Wyjaśnił nadto, że o uwzględnieniu przy ustalaniu prawa do świadczeń emerytalno -rentowych okresów pracy w gospodarstwie rolnym sprzed objęcia rolników obowiązkiem opłacania składki na ubezpieczenie społeczne domowników (tj. przed dniem 1 stycznia 1983 r.), przesądza przede wszystkim to, że wykonywanie czynności rolniczych powinno odbywać się zgodnie z warunkami określonymi w definicji legalnej „domownika” z art. 6 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, a zatem uwzględnieniu podlega okres pracy w gospodarstwie rolnym, gdy wnioskodawczyni gotowa była tę pracę codziennie wykonywać w wymiarze co najmniej 4 godzin dziennie, tj. była dyspozycyjna w tym zakresie, czyli pozostawała z rolnikiem we wspólnym gospodarstwie domowym lub zamieszkiwała na terenie gospodarstwa rolnego lub co najmniej w pobliżu gospodarstwa rolnego.

Sąd Okręgowy w Łodzi wyrokiem z 26 lutego 2016 r. zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że przyznał A. R. (1) prawo do emerytury od dnia 3 marca 2015 r.

Powyższe rozstrzygnięcie zapadło w następującym stanie faktycznym oraz jego prawnej ocenie:

Wnioskodawczyni A. R. (1), urodzona (...), złożyła w dniu 3 marca 2015 r. wniosek o emeryturę. Odwołująca się jest członkiem otwartego funduszu emerytalnego, jednakże we wniosku o przyznanie emerytury wniosła o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa.

Organ rentowy uznał skarżącą za udokumentowany staż ubezpieczeniowy do dnia 1 stycznia 1999 r. w wymiarze 19 lat, 5 miesięcy i 14 dni, w tym 19 lat, 5 miesięcy i 2 dni okresów składkowych oraz 12 dni okresów nieskładkowych.

A. R. (2) był w latach 1963-1977 właścicielem gospodarstwa rolnego o pow. ok. 4,54 ha, położonego w W., gminie C.. Po śmierci A. R. (2) w latach 1977-1984 J. R. (1) była właścicielem 1/3 części gospodarstwa. W latach 80-tych gospodarstwo zostało przepisane na syna gospodarzy - J. R. (2). Wnioskodawczyni w spornym okresie nie była spokrewniona z A. i J. R. (1). Wnuk małżonków R. jest mężem odwołującej się. Wnioskodawczyni znała go od dziecka, lecz zaczęła się z nim spotykać dopiero podczas nauki w studium chemicznym. Przez cały okres nauki w szkole podstawowej i szkole średniej ubezpieczona mieszkała i uczęszczała do szkół w K.. Pracę w gospodarstwie rolnym (...) podjęła za namową nieżyjącej już koleżanki K. L.. Chciała dołożyć się finansowo do potrzeb własnej rodziny, ojciec cierpiał wówczas na czerniak złośliwy, siostra na astmę. Pracę w gospodarstwie rolnym wnioskodawczyni wykonywała na przestrzeni lat 1975 – 1978, w okresach wakacyjnych, tj. w lipcu i sierpniu każdego roku. W trakcie tej pracy zamieszkiwała w domu gospodarzy. Do gospodarstwa przyjeżdżała autobusem tuż po zakończeniu roku szkolnego, tj. ok. 24, 25 czerwca każdego roku. Gospodarstwo rolne było położone w odległości około 100 km od K., gdzie wówczas mieszkała na stałe. Pracę u małżonków R. odwołująca się wykonywała za ustną zgodą rodziców. Oprócz gospodarzy A. i J. R. (1), w gospodarstwie zamieszkiwał ich syn J. R. (2), okresowo także ich córka. Pozostałe z czworga dzieci A. i J. R. (1) zamieszkiwały w P.. W gospodarstwie na stałe pracowali A. i J. R. (1) oraz ich syn - J. R. (2). A. i J. R. (1) mieli wówczas ok. 70 lat. A. R. (2) zmarł w 1976 roku. Oprócz wnioskodawczyni w spornym okresie czasu do odpłatnej pomocy w pracach w gospodarstwie rolnym przyjeżdżały również inne osoby (ok. 5-6), których poszukiwaniem zajmowała się J. R. (1). W gospodarstwie hodowano świnię, kury, kaczki, konia. Uprawiono truskawki, maliny i porzeczki, nadto zboże i ziemniaki. Łąka i ogród znajdowały się przy domu. Było ok. 1 ha truskawek, 0,5 ha malin i 0,5 ha porzeczki. Na pozostałej części nieruchomości rolnej uprawiano zboża, ziemniaki i warzywa (na własne potrzeby). Truskawki uprawiano w kilku wydzielonych częściach. Podczas pobytu w gospodarstwie państwa R. wnioskodawczyni wstawiała wczesnym rankiem (około godziny 7 -ej) i szła w pole zbierać truskawki. Z pola schodziła w południe na przerwę obiadową. Truskawki zbierano do połowy lipca. Po zbiorze truskawek odwołująca się pracowała przy zbiorze malin, następnie przy sianokosach, żniwach, pieleniu truskawek i sadzeniu nowych truskawek. Przy

źniwach wnioskodawczynie znosiła snopy. Za wykonane w gospodarstwie prace skarżąca otrzymywała wynagrodzenie. Prace w gospodarstwie rolnym zajmowały wnioskodawczynie ok. 7-8 godzin dziennie.

Powyższych ustaleń Sąd dokonał na podstawie dokumentów zgromadzonych w aktach organu rentowego oraz załączonych do akt sprawy, których prawdziwości żadna ze stron nie kwestionowała, a nadto zeznań świadków J. R. (2) i B. R., korespondujących z przesłuchaniem wnioskodawczynie. Zeznania te Sąd ocenił jako wiarygodne, konsekwentne, spójne ze sobą oraz pozostałym materiałem znajdującym się w aktach sprawy.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał odwołanie za zasadne.

Przechodząc do rozważań prawnych, Sąd pierwszej instancji stwierdził, że wnioskodawczynie spełnia wynikające z art. 184 w związku z art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j.: Dz.U z 2015 r. poz. 748 ze zm.) przesłanki nabycia prawa do emerytury. Zgodnie z tym przepisem, ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy osiągnęli:

- 1) okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganym w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat - dla kobiet i 65 lat - dla mężczyzn oraz
- 2) okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27.

Przepis art. 184 ust. 2 cytowanej ustawy stanowi, że emerytura, o której mowa w ust. 1, przysługuje pod warunkiem nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenia wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa.

Z przepisu art. 32 ust. 1 ustawy wynika, że ubezpieczonym będącym pracownikami, o których mowa w ust. 2-3, zatrudnionymi w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, przysługuje emerytura w wieku niższym niż określony w art. 27.

W myśl art. 32 ust. 1a pkt 1 ustawy, przy ustalaniu okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze nie uwzględnia się okresów niewykonywania pracy, za które pracownik otrzymał po dniu 14 listopada 1991 r. wynagrodzenie lub świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa.

Z kolei według ustępu 2 art. 32, dla celów ustalenia tych uprawnień za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia.

Zasady przechodzenia na wcześniejsze emerytury oraz wykazy stanowisk do tego uprawniających określa rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. z 1983 r., nr 8, poz. 43 ze zm.).

Według treści § 3 i 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r., za okres zatrudnienia wymagany do uzyskania emerytury uważa się okres wynoszący 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn, liczony łącznie z okresami równorzędnymi i zaliczalnymi do okresów zatrudnienia. Pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach wymienione w wykazie A, nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki:

- 1) osiągnął wiek emerytalny wynoszący: 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn;
- 2) ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

Na podstawie natomiast art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, przy ustalaniu prawa do emerytury i renty oraz obliczaniu ich wysokości uwzględnia się, z zastrzeżeniem ust. 2-5, następujące okresy:

1)składkowe, o których mowa w art. 6;

2)nieskładkowe, o których mowa w art. 7.

Z mocy art.10 ust. 1 cytowanej ustawy, przy ustalaniu prawa do emerytury oraz przy obliczaniu jej wysokości uwzględnia się również - traktując je, z zastrzeżeniem art. 56, jak okresy składkowe:

1)okresy ubezpieczenia społecznego rolników, za które opłacono przewidziane w odrębnych przepisach składki,

2)przypadające przed dniem 1 lipca 1977 r. okresy prowadzenia gospodarstwa rolnego po ukończeniu 16 roku życia,

3)przypadające przed dniem 1 stycznia 1983 r. okresy pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia,

jeżeli okresy składkowe i nieskładkowe, ustalone na zasadach określonych w art. 5-7, są krótsze od okresu wymaganego do przyznania emerytury, w zakresie niezbędnym do uzupełnienia tego okresu.

Stosownie do brzmienia art. 11 ustawy, jeżeli okresy, o których mowa w art.6, 7 i 10 zbiegają się w czasie, przy ustalaniu prawa do świadczeń określonych w ustawie uwzględnia się okres korzystniejszy.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt przedmiotowej sprawy, Sąd Okręgowy wskazał, że wnioskodawczyni spełniła warunki do uzyskania emerytury w zakresie wymaganego wieku oraz wymaganego okresu pracy w warunkach szczególnych.

Jako ogólny staż pracy organ rentowy uwzględnił wnioskodawczyni jedynie okres pracy w wymiarze 19 lat, 5 miesięcy i 14 dni. Spór w niniejszej sprawie sprowadza się do możliwości zaliczenia okresu pracy skarżącej w gospodarstwie rolnym (...) w okresach wakacji - od lipca do sierpnia 1975 r., od lipca do sierpnia 1976 r., od lipca do sierpnia 1977 r., od lipca do sierpnia 1978 r. Odmowa uwzględnienia przez organ rentowy wymienionych okresów wynikała z tego, że praca odwołującej się nie była zgłoszona do ubezpieczenia w tym okresie, ponadto gospodarstwo rolne było własnością osób, dla których wnioskodawczyni nie była osobą bliską.

Odnosząc się do spornej kwestii, Sąd pierwszej instancji wskazał, że regulacja art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych wprost nie stawia żadnych wymagań, jakie należy spełniać w zakresie warunków pracy w gospodarstwie rolnym przypadającym po ukończeniu 16 roku życia. W judykaturze wykształcił się pogląd, iż o uwzględnieniu przy ustalaniu prawa do świadczeń emerytalno-rentowych okresów pracy w gospodarstwie rolnym sprzed objęcia rolników obowiązkiem opłacania składki na rolnicze ubezpieczenie społeczne domowników (tj. przed dniem 1 stycznia 1983 r.) przesądza wystąpienie dwóch okoliczności, to jest wykonywanie czynności rolniczych powinno odbywać się zgodnie z warunkami określonymi w definicji legalnej "domownika" z art. 6 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników z dnia 20 grudnia 1990 r. oraz czynności te muszą być wykonywane w wymiarze nie niższym niż połowa ustawowego czasu pracy, tj. minimum 4 godziny dziennie. Jako domownika art. 6 pkt. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników definiuje osobę bliską rolnikowi, która ukończyła 16 lat, pozostaje z rolnikiem we wspólnym gospodarstwie domowym lub zamieszkuje na terenie jego gospodarstwa rolnego albo w bliskim sąsiedztwie, oraz stale pracuje w tym gospodarstwie rolnym i nie jest związana z rolnikiem stosunkiem pracy. O stałości pracy domownika w gospodarstwie rolnym w rozumieniu art. 6 pkt 2 decyduje zachowanie gotowości do świadczenia jej na rzecz gospodarstwa osoby bliskiej, w wymiarze czasu stosownym do zakładanego przez rolnika prawidłowego jego funkcjonowania z uzupełnieniem, że wymiar tego czasu powinien sięgać co najmniej połowy pełnego wymiaru czasu pracy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2011 r., sygn. akt: II UK 305/10, opubl. LEX nr 852557). Oznacza to, że okres pracy w gospodarstwie rolnym podlega uwzględnieniu także wówczas, gdy praca faktycznie nie była codziennie wykonywana, lecz wnioskodawca gotów był tę pracę codziennie wykonywać w wymiarze

co najmniej 4 godzin dziennie, tj. był dyspozycyjny w tym zakresie. Do uwzględnienia, przy ustalaniu prawa do emerytury, przypadającego przed 1 stycznia 1983 r. okresu pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia, na zasadach określonych w art. 10 ust. 1 ustawy, wystarczającym jest przy tym wykazanie przez ubezpieczonego jedynie faktu pracy w gospodarstwie rolnym. Przepis art. 10 ust. 1 pkt 3 nie zawiera żadnych innych warunków; w szczególności nie uzależnia możliwości zaliczenia takiego okresu od potwierdzenia opłacania składek na ubezpieczenie społeczne rolników przez rolnika, w którego gospodarstwie rolnym była świadczona praca (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach dnia z dnia 16 kwietnia 2009 r. sygn. III AUa 5187/08, opubl: Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Katowicach rok 2010, Nr 1, poz. 4).

Do stażu emerytalnego uwzględnia się - jak okresy składkowe - nie okresy jakiegokolwiek pracy rolniczej, a jedynie stałą pracę o istotnym znaczeniu dla prowadzonej działalności rolniczej w gospodarstwie rolnym, w którym osoba zainteresowana (domownik) zamieszkuje lub ma możliwość codziennego wykonywania w nim prac związanych z prowadzoną działalnością rolniczą (por. wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 8 czerwca 2012 roku, sygn. akt: III AUa 467/12, opubl: LEX nr 1213802).

Staość pracy w gospodarstwie rolnym nie zawsze jest równoznaczna z codziennym wykonywaniem czynności rolniczych, co może być uwarunkowane wielkością tego gospodarstwa, czy rodzajem produkcji rolniczej, ale zależy od pozostawania w ciągłej gotowości do wykonywania tej pracy również w zależności od sytuacji. Stąd też warunkiem jest zamieszkiwanie w pobliżu tego gospodarstwa, co zapewnia dyspozycyjność takiej osoby do pracy w tym gospodarstwie, w każdej chwili.

Przy ustaleniu prawa do emerytury uwzględnia się okresy pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia, świadczonej przed dniem 1 stycznia 1983 r. w wymiarze przekraczającym połowę pełnego wymiaru czasu pracy, także w czasie wakacji szkolnych (art. 10 ust. 3 w związku z art. 6 ust. 2 lit. a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, Dz. U. Nr 162, poz. 1118 ze zm.) /por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 2000 roku, sygn. akt II UKN 155/00 opubl: OSNP 2002/16/394/.

Sąd rozpoznający przedmiotową sprawę stanął na stanowisku, że nie jest wymagany związek wykonywania czynności rolniczych z kryteriami określającymi termin "domownika" według art. 6 pkt 2 cytowanej ustawy, kwalifikując te czynności jako okres pracy w gospodarstwie rolnym, wyłącznie za pomocą spełnienia warunku wykonywania pracy w wymiarze co najmniej połowy pełnego wymiaru czasu pracy. Za zasadnością uwzględnienia okresu pracy w gospodarstwie rolnym w czasie wakacji szkolnych, po ukończeniu 16. roku życia, świadczonej przed dniem 1 stycznia 1983 r. w wymiarze przekraczającym połowę pełnego wymiaru czasu pracy opowiedział się także SA w S. w wyroku z dnia 31 sierpnia 2006 r., III AUa 397/06 (LEX nr 253467) (por. także wyrok SA w Łodzi z dnia 24 sierpnia 2012 r., III AUa 59/12, LEX nr 1217735; wyrok SA w Lublinie z dnia 12 września 2012 r., III AUa 696/12, LEX nr 1220546).

Materiał dowodowy zgromadzony w niniejszym postępowaniu wykazał, że wnioskodawczyni wykonywała pracę w gospodarstwie rolny (...) w spornych okresach wakacyjnych.

Ustalenia Sądu dokonane w sprawie wykazały, że z uwagi na charakter gospodarstwa, do prac w gospodarstwie zatrudniano w okresach wakacyjnych, tzw. pracowników sezonowych (ok. 5-6 osób), m.in. wnioskodawczynię zamieszkuje na stałe i uczęszczającą do szkół w K. (tj. ok. 100 km od gospodarstwa), że zatrudnieni w ten sposób pracownicy wraz z gospodarzami i synem gospodarzy uczestniczyli w pracach w gospodarstwie – pracowali przy zbiorze truskawek, malin i porzeczek, a także przy sianokosach i żniwach, zaś za wykonaną pracę otrzymywali wynagrodzenie.

Z materiału dowodowego wynika także, że w okresie spornym (lata 1975-1978) wnioskodawczyni uczęszczała do szkół w K., a na wakacje w okresach od lipca do sierpnia 1975 r., od lipca do sierpnia 1976 r., od lipca do sierpnia 1977 r., od lipca do sierpnia 1978 r. przyjeżdżała do gospodarstwa (...), w którym na ten czas zamieszkiwała i miała zapewnione całodzienne wyżywienie. Podkreślić też należy, że wnuk prowadzących gospodarstwo (...) jest jej aktualnym mężem, znała go o dziecka, ale spotykać się z nim zaczęła będąc w studium chemicznym.

Przesłuchani przez Sąd świadkowie potwierdzili zarówno fakt istnienia gospodarstwa rolnego, jak i pracy wykonanej w tym gospodarstwie przez wnioskodawczynię. Na podstawie tychże zeznań Sąd ustalił, że w powyższych okresach wakacyjnych wnioskodawczyni rozpoczynała pracę we wczesnych godzinach rannych, tj. o godz. 7.00., do południa zbierała truskawki, po czym po przerwie obiadowej pracowała dalej, łącznie ok. 7-8 godzin dziennie, po zbiorze truskawek (do połowy lipca) skarżąca pracowała przy zbiorze malin, następnie przy sianokosach, żniwach, pieleniu truskawek i sadzeniu nowych truskawek, zaś w czasie żniw znosiła snopki ze skoszonego zboża.

W świetle tak poczynionych ustaleń Sąd doszedł do przekonania, że zgromadzony w sprawie materiał dowodowy pozwala na to, aby uznać wnioskodawczyni, jako okresy pracy w gospodarstwie rolnym, wskazane miesiące wakacyjne (to jest okresy od lipca do sierpnia 1975 r., od lipca do sierpnia 1976 r., od lipca do sierpnia 1977 r., od lipca do sierpnia 1978 r.). W okresach tych odwołująca się, ponad wszelką wątpliwość, pracę wykonywała stale, w wymiarze przekraczającym połowę pełnego wymiaru czasu pracy. Ocenę tę potwierdza fakt, że A. i J. R. (1) byli w tym czasie starszymi i schorowanymi osobami (A. R. (2) zmarł w 1976 r.), główny ciężar pracy w gospodarstwie spoczywał na ich synu i pracownikach sezonowych. Wymiar pracy w gospodarstwie rolnym, w tym ilość zadań przy pracach sezonowych, pozwalają zaś na uznanie, że w wymienionych okresach wykonywanie przez wnioskodawczynię pracy w wymiarze co najmniej połowy pełnego wymiaru czasu pracy było znaczącym dla funkcjonowania gospodarstwa.

Powyższe ustalenia pozwalają przyjąć, iż A. R. (1), łącznie z uznanym przez organ rentowy okresem pracy, legitymuje się ponad 20-letnim stażem pracy uprawniającym ją do wcześniejszej ze względu na wiek emerytury.

Na podstawie art. 100 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, prawo do emerytury powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do jej nabycia. Zgodnie zaś z art. 129 ust. 1 ustawy, świadczenia wypłaca się poczynając od dnia powstania prawa do tych świadczeń, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek.

Mając powyższe na uwadze, Sąd na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał wnioskodawczyni prawo do emerytury od 3 marca 2015 r., to jest od daty nabycia uprawnień do emerytury (złożenie we wniosku o przyznanie emerytury wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa).

Wyrok ten zaskarżył apelacją Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Ł., zarzucając mu:

1. naruszenie prawa materialnego, a w szczególności art. 10 ust. 1 pkt 3 w związku z art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS (j.t: Dz.U. z 2013 r., poz. 1440 ze zm.), poprzez błędną wykładnię polegającą na błędnym uwzględnieniu okresu w latach 1976-1978 od 1 lipca do 31 sierpnia każdego roku, jako okresu pracy w gospodarstwie rolnym państwa R., w sytuacji, gdy odwołująca się nie posiadała statusu „domownika” oraz polegającą na błędnym przyjęciu, że skarżąca udowodniła 20-letni okres składkowy, nieskładkowy i uzupełniający uprawniający do przejścia na emeryturę w powyższym trybie;
2. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 6 pkt 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników poprzez jego błędne niezastosowanie oraz
3. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin poprzez jego błędne zastosowanie, ewentualnie poprzez jego nieprawidłową wykładnię polegającą na przyjęciu, że możliwe jest uwzględnienie, jako okresu uzupełniającego, okresy pracy w gospodarstwie rolnym wykonywanej przez osobę bez statusu „domownika”.

Wskazując na powyższe, strona apelująca wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania od decyzji z 19 marca 2015 r. W uzasadnieniu wywiodła przede wszystkim, że jednorazowa praca A. R. (1), w okresie wakacyjnym, w gospodarstwie rolnym niespokrewnionych z nią ludzi, nie może zostać uznana za okres uzupełniający, o którym mowa w art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalnej, ponieważ wnioskodawczyni nie była osobą bliską rolnikowi (właścicielowi

gospodarstwa rolnego – art. 6 pkt 2 ustawy z 1990 r.), ewentualnie nie pozostawała z rolnikiem we wspólnym gospodarstwie domowym (art. 2 pkt 2 ustawy z 1982 r.).

W piśmie procesowym z dnia 25 kwietnia 2016 r., stanowiącym odpowiedź na apelację organu rentowego, A. R. (1) wniosła o oddalenie apelacji oraz o zasądzenie od Zakładu na jej rzecz kosztów postępowania według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Analizę prawidłowości zaskarżonego wyroku rozpocząć należy od podkreślenia, że spór na obecnym etapie postępowania dotyczy możliwości zaliczenia okresu pracy ubezpieczonej A. R. (1) w gospodarstwie rolnym (...): od lipca do sierpnia 1975 r., od lipca do sierpnia 1976 r., od lipca do sierpnia 1977 r., od lipca do sierpnia 1978 r. do 20 – letniego stażu składkowego i nieskładkowego, wymaganego do nabycia prawa do emerytury na podstawie art. 184 ust. 1 w związku z art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (j.t.: Dz.U. z 2016 r., poz. 887 ze zm.; dalej: ustawa o emeryturach i rentach z FUS) w związku z przepisami rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.). Możliwość taką stwarza art. 10 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, zgodnie z którym przy ustalaniu prawa do emerytury oraz przy obliczaniu jej wysokości uwzględnia się również następujące okresy, traktując je, z zastrzeżeniem art. 56, jako okresy składkowe: 1) okresy ubezpieczenia społecznego rolników, za które opłacono przewidziane w odrębnych przepisach składki; 2) przypadające przed dniem 1 lipca 1977 r. okresy prowadzenia gospodarstwa rolnego po ukończeniu 16 roku życia oraz 3) przypadające przed dniem 1 stycznia 1983 r. okresy pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia. Regulacja ta ma charakter szczególny. Trzeba bowiem pamiętać, że zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, świadczenia na warunkach i w wysokości określonych w ustawie przysługują co do zasady ubezpieczonym i członkom rodziny pozostałym po ubezpieczonych. W myśl art. 4 pkt 13 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, ubezpieczonym jest zaś osoba, która podlega ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, określonym w przepisach o systemie ubezpieczeń społecznych, a także osoba, która przed dniem wejścia w życie ustawy podlegała ubezpieczeniu społecznemu lub zaopatrzeniu emerytalnemu, z wyłączeniem ubezpieczenia społecznego rolników. Definiując w ten sposób pojęcie ubezpieczonego na gruncie ubezpieczenia emerytalno – rentowego, ustawodawca akcentuje odrębność systemów ubezpieczenia społecznego na podstawie ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (j.t.: Dz.U. z 2016 r., poz. 963 ze zm.) i ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (j.t.: Dz.U. z 2015 r., poz. 794 ze zm.), które to systemy zostały oparte na odmiennych zasadach podlegania ubezpieczeniu, finansowania i udzielania świadczeń. W związku z tym przepisy zawarte w tych ustawach, normujące możliwość wzajemnego uwzględniania okresów ubezpieczenia, należy uznać za przepisy szczególne, które wymagają ścisłego interpretowania i ostrożnego stosowania. Wynikająca z art. 10 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS możliwość uwzględnienia w stażu składkowym okresów innych niż enumeratywnie wymienione w art. 6 tej ustawy została zatem uzależniona od kumulatywnego spełnienia dodatkowych przesłanek, a mianowicie ograniczono ją do sytuacji, gdy okresy ustalone na podstawie art. 5 – 7 ustawy są krótsze od stażu wymaganego do przyznania emerytury, a zaliczalność okresów podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników, prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w tym gospodarstwie następuje jedynie w zakresie niezbędnym do uzupełnienia tego stażu. Przepis art. 10 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS koresponduje przy tym z art. 20 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, statuując zasadę niedopuszczalności podwójnego uwzględnienia danego okresu, zarówno przy ustalaniu prawa do świadczenia z powszechnego ubezpieczenia emerytalnego i rentowego, jak i świadczeń z ubezpieczenia społecznego rolników.

Ustawodawca posłużył się w art. 10 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS różnymi określeniami pozwalającymi na uzupełnienie stażu ubezpieczeniowego okresami wymienionymi w tym przepisie. Z mocy art. 10 ust. 1 pkt 1 ustawy, uwzględniane są okresy prowadzenia gospodarstwa rolnego, za które opłacono składki przewidziane w odrębnych przepisach. Oznacza to, że w powszechnym stażu ubezpieczeniowym podlega uwzględnieniu okres ubezpieczenia społecznego rolnika, który wywiązał się z obowiązku składkowego przewidzianego w odrębnych przepisach obowiązujących w okresie, w którym przypada to ubezpieczenie (wyrok Sądu Najwyższego z 10

października 2006 r., I UK 73/06, LEX nr 288989). Z kolei wynikiem rozwiązań przyjętych w art. 44 ust. 3 ustawy z 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (j.t.: Dz.U. z 1989 r., Nr 24, poz. 133 ze zm.), a obecnie art. 4 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, jest – począwszy od 1 stycznia 1983 r. – uzależnienie zaliczenia pracy domownika w gospodarstwie rolnym jako okresu uzupełniającego od opłacenia za niego przez rolnika składki na ubezpieczenie społeczne rolników (wyrok Sądu Najwyższego z 23 września 1998 r., II UKN 230/98, OSNAPiUS 1999, nr 20, poz. 657). A więc zasadniczo uwzględnia się - jako okresy uzupełniające – okresy podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników i opłacania składek na to ubezpieczenie, a tam, gdzie system ubezpieczenia społecznego rolników jeszcze nie funkcjonował lub nie obejmował wszystkich osób zatrudnionych w gospodarstwie rolnym i obecnie podlegających temu systemowi, przepisy art. 10 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS pozwalają na zaliczenie – jako składkowych – okresów prowadzenia gospodarstwa rolnego przed 1 lipca 1977 r. (tj. przed wejściem w życie ustawy z 27 października 1977 r. o zaopatrzeniu emerytalnym oraz innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin – Dz.U. Nr 32, poz. 140) i pracy w gospodarstwie rolnym przed 1 stycznia 1983 r. (tj. przed wejściem w życie ustawy z 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin).

W judykaturze dominuje pogląd, że o uwzględnieniu przy ustalaniu stażu ubezpieczeniowego uprawniającego do świadczeń emerytalno – rentowych okresów pracy w gospodarstwie rolnym sprzed objęcia rolników obowiązkiem opłacania składek na rolnicze ubezpieczenie społeczne domowników (tj. przed 1 stycznia 1983 r.) przesądza wystąpienie dwóch okoliczności: wykonywanie czynności rolniczych powinno odbywać się zgodnie z warunkami określonymi w definicji legalnej domownika oraz w wymiarze nie niższym niż połowa ustawowego czasu pracy, tj. minimum 4 godzin dziennie (wyroki Sądu Najwyższego z 28 lutego 1997 r., II UKN 96/96, OSNAPiUS 1997 nr 23, poz. 473; z 13 stycznia 1998 r., (...), OSNAPiUS 1998 nr 22, poz. 668; z 13 listopada 1998 r., (...), OSNAPiUS 1999 nr 24, poz. 799; z 18 lutego 1999 r., II UKN 491/98, OSNAPiUS 2000 nr 8, poz. 324, notka; z 9 listopada 1999 r., II UKN 190/99, OSNAPiUS 2001 nr 4, poz. 122, notka; z 3 grudnia 1999 r., II UKN 235/99, OSNAPiUS 2001 nr 7, poz. 236, notka; z 10 maja 2000 r., II UKN 535/99, OSNAPiUS 2001 nr 21, poz. 650; z 12 maja 2000 r., II UKN 538/99, OSNAPiUS 2001 nr 21, poz. 651; z 27 czerwca 2000 r., II UKN 612/99, OSNAPiUS 2002 nr 1, poz. 21, notka; z 3 lipca 2001 r., II UKN 466/00, OSNP 2003 nr 7, poz. 186; z 8 marca 2001 R., II UK 305/10, Lex 852557; z 22 stycznia 2003 r., II UK 51/02, OSNP 2004 nr 7, poz. 127; z 19 marca 2010 r., II UK 249/09, Lex nr 599773 i z 28 czerwca 2013 r., I UK 24/13, OSNP 2014 nr 4, poz. 61). Podkreśla się, że celem wprowadzenia uregulowania przewidzianego w art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS było stworzenie możliwości zaliczenia do stażu ubezpieczeniowego uzupełniająco okresów pracy w gospodarstwie rolnym domowników przed dniem 1 stycznia 1983 r. Zaliczenie tego okresu pracy, jako okresu składkowego, mimo braku opłacenia składek na ubezpieczenie rolnicze, pozwoliło traktować tę kategorię ubezpieczonych jednakowo, zarówno przed, jak i po wejściu w życie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin.

Jak zauważył Sąd Najwyższy w wyroku z 3 lipca 2001 r., II UKN 466/00 (OSNP 2003 nr 7, poz. 186), wydanym na gruncie mającego podobne brzmienie do art. 10 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS przepisu art. 5 ustawy z 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 104, poz. 450 ze zm.), przepis ten nie zawiera definicji prowadzenia gospodarstwa rolnego ani definicji pracy w gospodarstwie rolnym. Jednakowe traktowanie okresów podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników z okresami, kiedy ubezpieczenie to nie funkcjonowało, oznacza, że przepis dotyczy prowadzenia gospodarstwa rolnego i pracy w nim na takich zasadach, na jakich zostało ono objęte ubezpieczeniem społecznym rolników. W przepisach regulujących ubezpieczenie społeczne rolników należy szukać definicji gospodarstwa rolnego, osoby prowadzącej gospodarstwo rolne i osoby wykonującej prace w gospodarstwie rolnym. Za wymienione w art. 5 pkt 2 ustawy rewaloryzacyjnej, przypadające przed dniem 1 stycznia 1983 r. okresy pracy w gospodarstwie rolnym uważa się okresy wykonywania pracy na takich warunkach, jakie po dniu 1 stycznia 1983 r. dawały podstawę do objęcia ubezpieczeniem społecznym rolników.

W orzecnictwie sądowym wyrażany jest jednak także odmienny pogląd, zgodnie z którym okres pracy w gospodarstwie rolnym według ustawy o emeryturach i rentach z FUS, mimo że nie jest okresem pracy sensu stricto, a

przez podkreślenie, iż chodzi o pracę po ukończeniu 16 roku życia, nawiązuje do okresu pracy w gospodarstwie rolnym wykonywanej przez domownika rolnika, czyli osoby mu bliskiej, nie może być jednak uważany za przewidziany w art. 6 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników okres ubezpieczenia społecznego domownika, zwłaszcza że sporne okresy pracy w gospodarstwie rolnym przed 1 stycznia 1983 r. nie były okresami podlegania ubezpieczeniu społecznemu i nie była za nie opłacana składka na ubezpieczenie. Podkreśla się, że art. 10 ust. 2 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS nie jest adresowany do osób objętych ubezpieczeniem społecznym z tytułu pracy w gospodarstwie rolnym, ale reguluje kwestie stażu emerytalnego wymaganego od innych ubezpieczonych niż rolnicy, w którym okres pracy w gospodarstwie rolnym jest zaliczany wprost i traktowany jako okres składkowy niezależnie od uregulowań zawartych w ustawie o ubezpieczeniu społecznym rolników. Oznacza to niedopuszczalność stosowania wobec osoby, o której mowa w art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, kryteriów objęcia ubezpieczeniem społecznym rolników na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 2 i art. 16 ust. 1 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. W szczególności chodzi o warunek pozostawania we wspólnocie gospodarczej z rolnikiem i stałości wykonywania pracy w gospodarstwie rolnym (wyroki Sądu Najwyższego z 19 grudnia 2000 r., II UKN 155/00, OSNAPiUS 2002 nr 16, poz. 394 i z dnia 18 września 2014 r., I UK 17/14, Lex nr 1538420).

Odnosząc się do tego poglądu należy zgodzić się z tezą, że przepis art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS nie jest adresowany do osób objętych ubezpieczeniem społecznym z tytułu pracy w gospodarstwie rolnym, bo takich osób (rolników i domowników) dotyczy art. 10 ust. 1 pkt 1. Natomiast cała regulacja art. 10 ustawy nawiązuje do przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników i wyraźnie wyłącza możliwość podwójnego uwzględnienia tego samego okresu ubezpieczenia do ustalania prawa do świadczeń emerytalnych i rentowych z systemu powszechnego i rolniczego. Przepisy art. 10 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, chociaż nie odsyłają wprost do przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników, to operują datami istotnymi z punktu widzenia tego przepisu. Dotyczą one osób, które w wymienionych okresach nie podlegały ubezpieczeniu społecznemu rolników z uwagi na to, że system taki nie istniał (rolnicy przed 1 lipca 1977 r.) lub nie obejmował danej kategorii podmiotów (domownicy przed 1 stycznia 1983 r.), ale po datach wskazanych w art. 10 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy zostały tym systemem objęte. Dla osób, które nie są ani rolnikami ani domownikami rolnika, wraz z nadejściem dat 1 lipca 1977 r. i 1 stycznia 1983 r., nie nastąpiła zmiana ich statusu prawnego z niepodlegających na podlegających rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu. Nasuwa się więc pytanie, dlaczego dla osób niebędących domownikami rolnika praca w gospodarstwie rolnym podlegałaby – z mocy powołanego przepisu – zaliczeniu do stażu składkowego tylko do dnia 1 stycznia 1983 r. Konkludując, wypada stwierdzić, że unormowanie art. 10 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS pozwala na uwzględnienie w stażu ubezpieczeniowym wymaganym w powszechnym systemie ubezpieczenia do nabycia prawa do świadczeń emerytalnych okresów prowadzenia gospodarstwa rolnego i pracy w nim, które w świetle przepisów obowiązujących odpowiednio przed dniem 1 lipca 1977 r. i dniem 1 stycznia 1983 r. nie stanowiły tytułu do objęcia rolniczym ubezpieczeniem społecznym, a jednocześnie nie stanowiły tytułu do podlegania powszechnemu systemowi ubezpieczenia społecznego.

W przedmiotowej sprawie Sąd pierwszej instancji uwzględnił sporny okres pracy A. R. (3) w gospodarstwie rolnym małżonków R., uznając za zbędne legitymowanie się przez ubezpieczoną statusem domownika. Sąd wywiódł, że „regulacja art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych wprost nie stawia żadnych wymagań, jakie należy spełniać w zakresie warunków pracy w gospodarstwie rolnym przypadającym po ukończeniu 16 roku życia”. Z tego też powodu Sąd orzekający nie badał statusu odwołującej się w spornych latach, ani w aspekcie art. 2 pkt 2 obowiązującej od 1 stycznia 1983 r. ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin, ani też art. 6 pkt 2 obecnej ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Stanowisko to nie jest do zaakceptowania, co prowadzi do uznania zarzutów apelacji w zakresie naruszenia prawa materialnego za uzasadnione.

Sąd Apelacyjny rozpoznając przedmiotową apelację organu rentowego, miał na uwadze wyrok Sądu Najwyższego z 17 stycznia 2017 r., sygn. akt: I UK 491/15, przyjmując za własne wyrażone w tym wyroku stanowisko prawne oraz argumentację prawną w całości. Podobnie jak Sąd Najwyższy, Sąd Apelacyjny uważa, iż należało ocenić status skarżącej jako domownika w świetle art. 2 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i

członków ich rodzi, która zaczęła obowiązywać od 1 stycznia 1983 r. Skoro bowiem w stażu ubezpieczeniowym uprawniającym do emerytury z powszechnego systemu ubezpieczenia społecznego uwzględnia się okresy pracy w gospodarstwie rolnym, które poczynając od dnia 1 stycznia 1983 r. stanowiłyby tytuł podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników jako domownika, to kwalifikacji tej pracy należy dokonać według przepisów obowiązujących w tej dacie, czyli zgodnie z art. 2 pkt 2 obowiązującej od 1 stycznia 1983 r. ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin. Zgodnie z tym przepisem, za domowników byli uznawani członkowie rodziny rolnika i inne osoby pracujące w gospodarstwie rolnym, jeżeli pozostawały we wspólnym gospodarstwie domowym z rolnikiem, ukończyły 16 lat, nie podlegały obowiązkowi ubezpieczenia społecznego na podstawie innych przepisów, a praca w gospodarstwie rolnym stanowiła ich główne źródło utrzymania. Sąd Okręgowy w ogóle nie wyjaśnił, czy A. R. (1) prowadziła w spornych latach wspólne gospodarstwo domowe z rolnikami, nie podając jednocześnie, co rozumie pod tym pojęciem. Z całą pewnością nie jest to pojęcie tożsame z czasowym zamieszkiwaniem w domu rolnika. Sąd pierwszej instancji nie zastosował powołanej regulacji prawnej, nie dokonał jakiegokolwiek wykładni tego przepisu, a przede wszystkim nie poczynił szczegółowych ustaleń pozwalających na prawidłową subsumpcję tego przepisu, Sąd nie wyjaśnił, na czym miało polegać prowadzenie wspólnego gospodarstwa domowego z A. i J. małżonkami R. przez wnioskodawczynię, mającą stałe miejsce zamieszkania w domu rodzinnym położonym w innej miejscowości oddalonej o około 100 kilometrów od miejsca położenia gospodarstwa rolnego, będącej zasadniczo na utrzymaniu rodziców. Mając na uwadze fakt otrzymywania przez odwołującą się wynagrodzenia za pracę w przedmiotowym gospodarstwie rolnym, należało bardziej wnikliwie rozważyć charakter więzi prawnej łączącej A. R. (1) z właścicielami gospodarstwa rolnego i zastanowić się, czy nie stanowiła ona innego tytułu do obowiązkowego podlegania ubezpieczeniu społecznemu, co w świetle definicja zawartej w art. 2 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin, także wyłącza możliwość uznania ubezpieczonego za domownika.

Uznając apelacyjny zarzut naruszenia prawa materialnego za uzasadniony, a nadto widząc potrzebę poczynienia na nowo pełnych ustaleń faktycznych, Sąd Apelacyjny z mocy art. 386 § 4 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

O kosztach zastępstwa procesowego Sąd Apelacyjny orzekł w oparciu o art. 108 § 2 kpc.